

NOVA MVSICA*
SATVRA
Nicolai Campidominici Clauarensis

Οὐκ αἰίδω τὰ παλαιά,
καινὰ γὰρ ἀμὰ κρείσσω·
νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει,
τὸ πάλαι δ' ἦν Κρόνος ἄρχων·
ἀπίτω μούσα παλαιά.

(Timoth., Fr. 796 PMG)

Τὴν γὰρ αἰοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἢ τις αἰόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.

(Hom., *Od.* 1, 351 - 2)

Flacce, quid in ueterem reuocamur agona, sodalis?
Curque iubes iterum Latias temptare Camenas?
Italico sermone sinunt Telchines abuti
Dumque sinunt, ipsum irrident qui carmina pandit;
Sic illi misero conuicia pessima dicent, 5
Qui conatur hebes Romanos condere uersus!
Attamen huc reuocor calamumque parare necesse est.
Quid scribam? Saturam. Stupefis? Indignor, amice.
Iam studiis sacrum Germania liquerat almis
Me farciminibus sexto sub mense repletum 10
Post hiemem gelidam rediturum ad tecta meorum:
Otia namque aderant Paschae sub limine ueris.
Tum cupiens aliquid sapidum consumere tandem
Atque meam patria lingua modo soluere linguam,
Inuitor dites ego non inuitus ad aedes 15
Cuiusdam mihi cognati (nec quomodo nosco),
Vt laute simul ex doctis epulemur amicis.
Ille etenim - memini fortassis nomen: Olympus,
Collector rerum et tabularum, nescius artis,
Emporio aduentor prompte fraudatus in omni. 20
Hic tum nasutis laqueatam impleuerat aulam,
Urbs mea quos tenuis, studiis non apta supremis,

* «- Eppure, sa? - gli disse allora la signorina Milla. La mamma con gli anni si era... evoluta, convertita, eh sì! convertita alla musica nuova. - A questa? - chiese così sbigottito il vecchietto.» (L. Pirandello, *Musica vecchia da Novelle per un anno*).

Parturiit: medicus, susceptor, scriba, sacerdos,
 Dux pedilusorum, doctorque scholaeque poeta -
 Sim brevis: hic aderant aliqua qui parte putantur 25
 Seque putant reliquis meliores mente animoque.
 Optime, cur rides, Flacce? Optes dicere: «tuque!»
 Scilicet: agnosco. Culpa numerandus in illis
 Sum persaepe mea. Non istis cura, sed ipse
 Proficere - ut possum - meliores malo secutus, 30
 Quam deorsum gradientem humili depedere monte.
 Ingredior copiosa toris triclinia rubris,
 More nouo nobis ubi stantibus esca paratur.
 Tres aula in media cum iure et aromate mensas
 Deliciae, dulcesque duas laticesque tegebant. 35
 Exaequans lances famulorum Asiana dapesque
 Continuans acies curritque latetque uicissim
 (Hospitibus uetuit domina hos studiosa uideri).
 Cuncta parata ut sunt, tegumenta et opercula dempta,
 Quo feruore manus sibi conseruere, catillis 40
 Dum fragiles mixtim uariique struuntur acerui!
 Iam bona mandebam, mihi quae ieiunia supra
 Abnuerant: oleas, pastilla, moreta, placentas,
 Omnia quae nec erant cum thynno pasta subacta.
 Cuncti quaerere qui sint nuntia, syndacus, aër 45
 Inter se incipiunt meque istis addere dictis:
 «Haec noua facta uia est...» «Matthaeus iure locutus...»
 «Ad metam ieci...» «Nos teleuisio celat...»
 «Ecclesia Italiam iunxit...» «Rex rursus adesset...»
 «Tempora pulchra aderunt?...» «Tuto redit ordo lucrantum...» 50
 Me prorsus lites uoluerunt soluere doctas:
 «Hic quis erat?» «Quo factum anno?» «Qui scribitur illud?».

Arbitriis aliquot factis dubiisque solutis,
 Accubui rumore torum lassatus inani
 Blanda Tirolensis delibans pocula Bacchi. 55
 Tum symphoniacus prodit, quem exciuit Olympus,
 Vt cithara tenta faciat conuiuia laeta,
 Quamuis cuique sui clangor sit gratior oris.
 Se sellis uacua pro pariete collocat aulae
 Et tenui cum uoce canit tam flebile carmen: 60

*Mamma, tuae numquam mercare crepundia pullae...*¹
 Quod quondam malas false umectabat honestas,
 Dulce quidem, sed molle tamen, nec opinor opimis
 Aptum epulis. Illum quare sic alloquor: «O quem
 Musa lyrae docuit normas artemque canoram, 65
 Quod modulare, nimis uetus est. Cum te scio iussum,
 Tum tibi me praeter non ullus praebuit aures.
 En mihi, quod fortasse uelis, noua cantica lude
 Vt, iuuenis, iuueni det gaudia musica pulchra»
 Subridens grate uariat sic diuus aedus: 70
Quam calet inter nostra suburbia. Mamma, quiesce:
*Iam redeo...*², quod submissa quoque muttio uoce.
 At quidam rabido suffusus in ore rubore
 Nomine Natanael, electus pharmacopola,
 Partibus assessor cum totis municipalis, 75
 Mystacibus nutans questum sic incipit: «Eheu
 Saecula nostra quidem quis non stultissima credat?
 Cum iuuenes, magna minime iam parte decori,
 Non melicam gustant artem laudantque refractum
 Stridorem, cui sunt sine carmine prauaque uerba. 80
 Musica cuncta perit, quae quondam sana ualebat
 Italicos inter formis multisque figuris.
 Nec iam decessum dico melodrama superbum,
 More sed haud ueteri iam tenuia cantica nixa.
 Agnosco hoc carmen: nuper quo praemia summa 85
 Iudicibus stultis quidam - quo nomine? - uicit
 Praemia cantor Arabs, tibi quae, Reme Sancte, sacrantur...»
 (Factus eram propior non passus, Flacce, notari)
 «...Illa ueterrima sunt Itali certamina cantus.
 Postquam mundani cessarunt funera belli 90
 Plebsque iterum cupiit laetari ac uisere mundum,
 Vt uel uoce noua cantores gaudia ferrent
 Atque uiatores urbem ad litusque uenirent
 (Sunt Ligures, quibus est argentum carius aura),
 Ciues Matutiae Villae³ certamen in annos 95
 Instituire: Remi fuit huic inscriptio Sancti,

¹ Claudius Villa (inter complures), *Crepundia et unguenta*, 1956 [1928].

² Mahmudus, *Pecunia*, 2019.

³ Hoc est antiquum nomen eius urbis, quam nunc Italice «Sanremo» appellamus.

Qui tegit illam urbem datque ipsi nomina uulgo.
 Principium docui cum causis. Quatenus ergo....»
 Hoc nimis, optime, erat; tum uoce interfor honesta
 Sic ego: «Non Remus» «Eh, cur non?» «Est Romulus...» «Ecquid 100
 Ludere uis?» «Minime! Narratur fabula bella...»
 «Nomen id est urbis!» «Sine, quaeso! Vel inspice fastos
 Conquirens: non inuenies, quia dest Remus aris...»
 «Hercle!» «...alii dicunt ex *sancto* nomen *eremo*
 Esse, super collem qui cunctam prospicit urbem...» 105
 «Ain uero?» «...leuis haec tamen est fabella. Patronus
 Romulus - hoc uerum est - sanctus monachusque uetustus
 Nuncupat illam urbem...» «Risum sunt digna! Renarras
 Num geminos Romae?» «Quoque habes uestigia! Pando:
 Romulus indigenum sermone in tempore factus 110
 Est Remus, ut quisquis poterit linguista probare;
 Hic ueteri rixa sic fratrem ulciscitur illa,
 Urbis et illius nomen furatur amoena».
 «Macte!» ait ille furens «Redeo ad conuicia. Quaequae
 Huius origo fuit certaminis, ei mihi quale 115
 Iam factum est! Me praeterito pudet audiuisse
 Tot sonitu patula ac tot turpia cantica uerbis.
 Est ubi nunc, olim quae dulcis musica prisca
 Cor simul auriculasque hominum mulcere solebat?
 Non modo iam sonitu, sed uerbis monstra uidentur: 120
 Quam recinit peius, dic, Berthea Lauretana
 - Vix eadem tenilusori quae nupserat illi⁴,
 Vix tantae raptae maturius umbra sororis -
 Difficilem, extinctum, fortemque cupidine amorem,
 Quam Pythiae fletus, cum uicit praemia princeps: 125
Flores propter ago tibi grates! Inter et omnes...⁵
 «Hoc bene dixisti 'fletum', quia cantica prisca
 Sunt tantum lacrimae, quas nemo credere possit.
 Mollitia in uerbis peccauit saepe uetustas:
 Flebilibus modulis maestus res narrat et aegras 130
 Sic ut et absurdus subrepat in ore cachinnus;
 Vis bona nunc placet et uerborum uerior usus
 In risu lacrimisque; melum non motus inanis.

⁴ A.D. 1989 tenilusor Suecius Biornus Borgum Lauretanam Bertheam uxorem duxit.

⁵ Nilla Pythia, *Grates propter flores*, 1951.

*Saltat simia nuda, tamen ῥεῖ πάντα, sub imbre...*⁶
 Ille canit numerans nostrum aetatisque furores; 135
 Grex uotum hic simplex penitum cuiusque reuelat:
*Nemo testiculos rumpet: quae uita uacandi est!...*⁷
 Mutat homo poscitque aliud noua cantica tempus.
 Non eadem semper cantor proponere debet
 Sed renouare modos saecloque aptare loquelam: 140
 Istud Dulichius iuuenis iam iusserat alter.
 Inuenienda uia est, moueant ne taedia somnos;
 Bertea sic potuit. Ridesne? Auditur ubique
*Quid cupis ex me? Quid cupis ex me? Quid tibi fingis?*⁸
 Iam Nillae resonant aliena cantica lingua...» 145
 «Forsitan hoc tibi, uane puer. Nam musica magnum
 Sic discrimen habet, proprio si seruiat aeuo.
 Ecce tibi iuuenum corruptor Laurus Achilles:
 Nomina, quae cecinit rerum congesta hominumque,
 Haec cum transierint, iam non intelliget ullus! 150
 Materiem aeternam si uero cantica sumant
 Virtutem, affectus lepidos tristesque, et amores,
 Semper honore nouo per saecula audita manebunt.
 Haec Pythiae memini cordi dulcissima uerba:
*Alba columba uola, redituram me refer esse...*⁹ 155
 Purus amor manat; secus ac sic non decet esse!»
 «Hic erras, male! Nilla canit Tergeste regressum
 Italicum nondum sub uelo tristis amoris.
 Egregius cantor, quo uiuit, spectat ad aeuum...»
 «Et spectet sane: sed carmine uerba carebunt!» 160
 «Non ita! Non sunt quae cecinistis carmina mira,
 Caietane, DeAndreas, Batiate, Gucini,
 Vna qui facitis numeros et uerba canentes?
 Quis neget? Haec ferme sapientis dicta uidentur:
*Hunc diuina parit popularem machina sensum*¹⁰. 165
 Sed non deterius faciunt excelsa recentes;
 En tibi Baustelles, iuuenum grex fructus honore:

⁶ Franciscus Gabbanius, *Occidentalium charma*, 2017.

⁷ Ciuitas Socialis, *Vita uacandi*, 2018.

⁸ Lauretana Berteia, *Quid ex me speras?*, 2019.

⁹ Nilla Pythia, *Columba uola*, 1952.

¹⁰ Francus Batiatus, *Te uenio quaestum*, 1988.

*Carduus ut rubeat, uiolas te deligit inter*¹¹,
 Nonne potest aliquis bonus hoc scripsisse poeta?
 Audeo, uel (parcas audenti, Flacce) Latinus? 170
 Laudator ueterum rerum inscitissime, cessa
 Omne nouum spernens quidquid deflere uetustum:
 Nam sic non poteris nouitatis pulchra probare.
 Ire licet porro, licet et temptare nouando.
 Non ego credo quidem noua tantum digna relatu: 175
 Obsequium nam seruo boni cantoribus aeu
 Modunio, Prauae, Celentanoque Minaeque,
 Audio quos crebro, quorum miracula miror.
 Hic uos erratis, quoniam omnia temporis huius
 Cantica digna choris tantum reputatis Auerni...» 180
 «Eruo non solum cantores temporis acti
 Priscos: sunt paulo post quos audire iuuat me.
 Nam memini dubio magnam certamine laudem:
*Exsecrabile uer*¹² hic callida Guggia cantat,
*Mene per Elysiam perdes?*¹³ ibi Alice frequentat. 185
 Plebs studio se scindit Aristi incerta theatri,
 Praemia cui tribuat: pugnant pariterque putantur.
 Mox superans puncto palma decoratur Alice,
 Sed fama illustris cantricem utramque coronat.
 Nunc iuuenes subito in scaenam iaciuntur inanes, 190
 Quos populo grata ingenii spectacula ructant,
 Securos nimium sed non satis arte paratos...»
 «Musica non uetus aut noua sit, sed magna minorue.
 Nam minus atque hilo ueteres plerique ualebant
 Et modicos tempus iudex oblitterat aequus; 195
 Saepius hoc contra insignem magnumque reuelat
 Quem sua iudicio uitioso spreuerat aetas.
 Non tulit hoc Tencus, mala quem sententia pressit
 Morsque accita habuit; sed postuma gloria clara
 Luce locauit eum famam largita perennem. 200
 Stultus erit tam qui sine libra respuit artem,
 Quam qui dissimiles iam cantus non sinit esse.
 Cedite cantorem, quem non attenditis immo,

¹¹ Baustelles, *Nemo*, 2013.

¹² Laureta Guggia, *Exsecrabile uer*, 1981

¹³ Alice, *Per Elysiam*, 1981.

Nunc cantare melos nobis nitidumque recensque.»

«Perdite, uae, iuuenis! Tibi grata est Musa Latina 205
Muta hodie, quam iam - nisi pauci - non ualet ullus
Mente probare sua, quam e bustis surgere cogis;
Cur tibi non constans nouitates laudibus effers?»

Tum risere in me tollentes pocula cuncti.
Erubui, fateor, mi Flacce: et spiritus ardens 210
Discordes animos agnouit; deinde recusans
Ipse refello: «Senex, aduerso flumine forsit
Verto pedes, quando ueteres reuocare Camenas
Laetor, et hic uobis labor esse uidetur inanis.
Antiquis uerbis amo res miscere nouellas 215
Atque alio uariam nouitatem carmine quaero.
Vita sed hic hodie est: aetas sua cuique ferenda,
Quam pugnare decet, sane cum desipit errans.
Vt non narro iterum melius quod dixit Homerus,
Musica sic a me pensatur temporis huius: 220
Qua parte ascendit, laudo; qua labitur, odi.
Mendas agnosco, claram non aestimo totam.
Idem ad res ueteres habitus mihi: flexile si sit
Iudicio ingenium, poteris discernere plane.
Historiam si scis, seriem cognoscere totam 225
Atque hominum poteris multos in tempore gustus.
Ista tenacia, quae uos caecos durat in aeuum
Quaeque uetustatem facit arae numinis instar,
Vos desiderio sordis uel donat auitae;
Ista cauete - uel huic peccato parco senili - 230
Ne iugulet nulla uestros indagine sensus,
Neue renascentis renuat cras lumina solis...»

Sic ego, Flacce, sed hi ridentes rursus ad illos
Sermones rediere graues. Demittitur ipse
Cantor, ne mensas insuauis carmine uexet 235
Non ulla mercede data. Tum fertur opimus
Capo macer¹⁴, sollers quem coxit praesidis uxor,
Tam uarias partes cohibens uariosque sapes.
Arripiens dextra hanc lancem laeuaque lagoenam
Spumantis, clamo: «Cantoris portio diui 240

¹⁴ Pulmentarium locuples olere pisce pane iureque, quod diebus festis in Liguria pro capone estur, unde capo dicitur macer.

Haec erit, o uappae, necnon cantoris amici!»

Hunc specto signoque dato praedasque ferentes

Aufugimus raptim, frustra dum constrepit aula.

Inque uia, magna iuuenum comitante caterua,

Concinimus circum sellas mensasque tabernae,

245

Dum quaerunt illi uelo exsurdare fenestras.

Hanc saturam cecini tibi, Flacce sodalis, et ipsam

Euoluant nimium lippi nimiumque seueri

Qui iecur erodent sibi, quod noua dissona agamus,

Flentes cum Villa, solus qui pipiet arte.

250

Nicolò Campodonico

Chiavari (GE)

Scuola Normale Superiore

Pisa

nicolo.campodonico@sns.it